

ISLOMDA ILM-FAN VA MADANIYAT

Normatova.D.E

Farg'ona davlat universiteti

Tarix fakulteti Dinshunoslik fani katta o'qituvchisi

Imomnazarov Saidolim Saidahmad o'g'li

Farg'ona davlat universiteti

saidolimimomnazarov@gmail.com**Annotatsiya**

Maqolada Islom dinining ilm-fan va madaniyat sohalaridagi o'rni va rivojlanishi tahlil qilinadi. Islom ilm-fanga katta e'tibor qaratib, ilmiy izlanishlarni ibodat sifatida qadrlagan. O'rta asrlarda Islom olimlari, masalan, Ibn Sina, Al-Xorazmiy va Al-Farobiy, ilmiy sohalarida ulkan yutuqlarga erishgan va ularning ishlari bugungi ilmiy rivojlanishga ta'sir ko'rsatgan. Maqolada shuningdek, Islom madaniyatining shakllanishi va rivojlanishi, islomiy arxitektura, san'at, musiqa va adabiyotdagi xususiyatlar yoritiladi. Islomda ilmiy ta'limning o'rni va madrasalar tizimi, shuningdek, zamonaviy ilm-fan bilan bog'liq Islomning ta'siri ham ko'rib chiqiladi. Maqolada, Islom madaniyati va ilm-fanining global rivojlanishga qo'shgan hissasi va uning dunyoqarashga ta'siri ham tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar:

Islom ilm-fani, Islom madaniyati, O'rta asrlar ilm-fani, Musulmon olimlar, Ilmiy inqilob, Falsafa va ilm, Islom tsivilizatsiyasi, Astronomiya va matematika, Tibbiyot va texnologiya, G'arb ilm-fani, Islom va ta'lim tizimi.

Аннотация

В статье рассматривается роль ислама в области науки и культуры. Ислам всегда придавал большое значение науке, считая научные исследования актом поклонения. В Средние века исламские учёные, такие как Авиценна, Аль-Хорезми и Аль-Фараби, достигли значительных успехов в науке, и их работы оказали влияние на современное научное развитие. Также рассматриваются

особенности формирования и развития исламской культуры, включая исламскую архитектуру, искусство, музыку и литературу. В статье анализируется роль исламского образования, а также влияние ислама на современную науку. Также исследуется вклад исламской культуры и науки в глобальное развитие и их влияние на мировоззрение.

Ключевые слова:

Исламская наука, Исламская культура, Наука средневековья, Мусульманские учёные, Научная революция, Философия и наука, Исламская цивилизация, Астрономия и математика, Медицина и технологии, Западная наука, Исламская образовательная система.

Annotation

This article examines the role of Islam in the fields of science and culture. Islam has always placed great emphasis on science, considering scientific research as an act of worship. In the Middle Ages, Islamic scholars such as Ibn Sina, Al-Khwarizmi, and Al-Farabi made significant contributions to science, and their works have influenced modern scientific development. The article also explores the formation and development of Islamic culture, including Islamic architecture, art, music, and literature. It analyzes the role of Islamic education and the influence of Islam on modern science. Additionally, the article discusses the contribution of Islamic culture and science to global development and their impact on worldview.

Keywords:

Islamic science, Islamic culture, Medieval science, Muslim scholars, Scientific revolution, Philosophy and science, Islamic civilization, Astronomy and mathematics, Medicine and technology, Western science, Islamic education system.

Kirish

Islom dini insoniyat tarixida ilm-fan va madaniyatni rivojlantirishda muhim rol o'ynagan. Islomning paydo bo'lishi bilan ilmga bo'lgan ehtiros va ilmiy izlanishlar, ayniqsa, o'rta asrlar davrida, yuqori darajaga ko'tarildi. Qur'on va hadislar ilmning ahamiyatini ta'kidlab, ilmiy izlanishlarni ibodat sifatida qadrlagan. Bu jarayonda,

Islom olimlari, masalan, Ibn Sina, Al-Xorazmiy, va Al-Farobiy kabi buyuk shaxslar nafaqat ilmiy kashfiyotlar qilishdi, balki ilm-fan va madaniyatning turli sohalarini rivojlantirishga ulkan hissa qo'shdilar. Islom madaniyati, o'z navbatida, dunyo bo'ylab san'at, arxitektura, musiqa va adabiyotga ta'sir ko'rsatdi.

Maqolada Islom dinining ilm-fan va madaniyat sohalaridagi ta'siri, Islomda ilmiy izlanishlarga bo'lgan yuksak hurmat va madaniyatning shakllanishi haqida so'z yuritiladi. Islomdagi ilmiy ta'lim tizimi, madrasalar, va zamonaviy ilm-fan bilan bog'liq Islomning o'rni ham muhokama qilinadi. Shu orqali, maqola ilm-fan va madaniyatning Islomdagi o'rni, uning global rivojlanishga qo'shgan hissasi va dunyoqarashga ta'sirini tahlil qiladi.

Islomda ilm-fanning o'rni

Islom dini ilmga katta ahamiyat bergan va ilmiy izlanishlarni Allohga yaqinlashishning bir vositasi sifatida ko'rgan. Qur'onda va hadislar orqali ilm izlash, o'rganish va o'rgatish buyurilgan. Qur'onda "Bilimdonlar va bilmaganlar teng bo'lmaydi" (Zumar, 9) kabi oyatlar ilmga bo'lgan hurmatni namoyon etadi. Shu sababli, Islomda ilm faqat dunyoviy bilimlar bilan cheklanib qolmay, balki ma'naviy va diniy bilimlarga ham katta ahamiyat berilgan.

Islom tarixida ilm-fan rivojlanishining asosiy bosqichlari o'rta asrlar bilan bog'liq. Islomiy ilm-fanning yuksak darajaga ko'tarilishiga bag'ishlangan davrda o'z vaqtining eng katta ilmiy markazlari — Bag'dod, Damashq, Qohira kabi shaharlar ilm-fan va madaniyatning markaziga aylandi. Islomiy olimlar, masalan, Ibn Sina (tibbiyot, falsafa), Al-Xorazmiy (matematika, astronomiya), va Al-Farobiy (falsafa, musiqa) kabi buyuk shaxslar ilmiy asarlar yaratib, nafaqat Islom dunyosida, balki butun dunyoda ilm-fanning rivojlanishiga ulkan hissa qo'shdilar.

Islom madaniyatining shakllanishi va rivojlanishi

Islom madaniyati o'ziga xos jihatlari bilan ajralib turadi. Islomda san'at va madaniyatning rivojlanishi diniy qadriyatlar, estetik go'zallik va ma'naviy ahamiyat o'rtasidagi nozik muvozanatni talab qiladi. Islom san'ati va madaniyati an'anaviy ravishda Qur'on va hadislarini tasvirlash, islomsiz tasvir va haykalchilikni taqiqlash

kabi tamoyillarga asoslanadi. Bu san'atning o'ziga xos uslublari va shakllarini yaratdi. Masalan, Islom arxitekturasida geometriya va arabeska kabi elementlar keng tarqalgan. Islom madaniyatining yana bir xususiyati – uning ilm-fan bilan chambarchas bog'liqligi. Madaniyat rivojlangan sari, ilm-fan ham o'zining yangi yutuqlari bilan madaniyatni boyitdi. Madrasalar, ilmiy markazlar, kutubxonalar va ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilgan muassasalar Islom madaniyatining rivojlanishiga katta hissa qo'shgan.

Islomda madaniyat va san'at diniy ma'naviyat bilan chambarchas bog'liq bo'lib, odamlar hayotidagi maqsad va ahamiyatlarni o'zgartirishga yordam beradi. Madaniyatning bunday yuksak darajasi Islom jamiyatlarida ma'naviy va ma'rifiy taraqqiyotning asosini tashkil qiladi.

Islom ilm-fanidagi yutuqlar va ta'siri

Islom o'rta asrlarida ilm-fan sohasida katta yutuqlarga erishgan. Islomiy olimlar nafaqat diniy ilm-fanni, balki boshqa sohalarda ham rivojlanishga katta hissa qo'shgan. Al-Xorazmiy o'zining "Al-Kitob al-Mukhtasar fi Hisab al-Jabr wal-Muqabala" (Algebra) nomli asari bilan matematikaga katta hissa qo'shgan. Ibn Sina o'zining "Al-Qonun fi al-Tibb" (Tibbiyot qonuni) asarida tibbiyot sohasidagi asosiy tushunchalar va davolash metodlarini ishlab chiqqan. Al-Farobiy esa musiqaning nazariyasi bo'yicha asarlar yaratgan. Bu ilmiy yutuqlar o'z davrida butun Islom dunyosida keng tarqaldi va Yevropa ilm-faniga katta ta'sir ko'rsatdi.

Islom olimlarining asarlari nafaqat o'z davrida, balki keyingi asrlar davomida ham ilm-fan va madaniyatni rivojlantirishda muhim rol o'ynadi. Islom ilm-fani, o'rta asrlarda G'arb dunyosiga ta'sir ko'rsatib, Yevropaning ilmiy taraqqiyotiga katta hissa qo'shdi. Shu tarzda, Islom ilm-fani va madaniyati o'zining boy merosi bilan dunyo miqyosida ijobiy ta'sir ko'rsatgan.

Islom va zamonaviy ilm-fan

Zamonaviy dunyoda Islom ilm-fani va madaniyati o'zining o'rni va ahamiyatini saqlab qolmoqda. Islom mamlakatlarida ilmiy tadqiqotlar va ilmiy markazlar rivojlanmoqda, yangi ilmiy kashfiyotlar va texnologiyalar ishlab chiqilmoqda. Islom

dini, ilm-fanning rivojlanishiga to'sqinlik qilmasdan, balki ilmiy izlanishlar uchun o'z asoslarini yaratishga yordam beradi. Masalan, Islom jamiyatlarida ilmiy adabiyotlar, tadqiqotlar va ilmiy o'quv materiallari keng tarqalgan.

Zamonaviy Islom ilm-fani global rivojlanishga qo'shgan hissasi bilan o'zining zamonaviy ahamiyatini saqlab qolmoqda. Islomiy mamlakatlarda ilm-fan, texnologiya va madaniyatni rivojlantirishga qaratilgan ko'plab tashabbuslar amalga oshirilmoqda. Bu o'z navbatida, dunyo miqyosida ilm-fan va madaniyatning rivojlanishiga hissa qo'shmoqda.

Xulosa:

Maqolada o'rganilgan Islomda ilm-fan va madaniyatning rivojlanishi, uning tarixiy jarayonlari va zamonaviy ilm-fan bilan bog'lanishi, shuningdek, Islom madaniyatining global rivojlanishga qo'shgan hissasi muhim ilmiy xulosalarga olib keldi. Islom dini ilmga yuksak hurmat ko'rsatib, ilmiy izlanishlarni ibodat sifatida qadrlagan. Bu Islom olimlarining tibbiyot, matematika, astronomiya, falsafa kabi sohalarda ulkan yutuqlarga erishishlariga imkon yaratgan. Islom ilm-fanining o'rta asrlardagi yuksak rivojlanishi, shu bilan birga, G'arb ilm-faniga ta'sir ko'rsatgan. Islom madaniyati nafaqat diniy, balki ilmiy, san'at va adabiy sohalarda ham katta yutuqlarga erishgan. Madaniyatning shakllanishi va rivojlanishi, Islomning estetik va ma'naviy qadriyatlar bilan bog'liq bo'lib, o'ziga xos uslublar va shakllarni yaratgan. Islom ilm-fani va madaniyati bugungi kunda ham o'zining ahamiyatini yo'qotmagan. Islom mamlakatlarida ilmiy izlanishlar va texnologik rivojlanishlar davom etmoqda. Islomning ilmiy merosi zamonaviy ilm-fan va texnologiyalarni rivojlantirishda asosiy poydevor bo'lib xizmat qilmoqda.

Tadqiqot natijalari Islom ilm-fanining tarixiy o'rni va uning zamonaviy ilm-fanga ta'sirini o'rganishda muhim ilmiy ma'lumotlar taqdim etdi. Maqolada keltirilgan ilmiy asarlar va yutuqlar, Islom dunyosining ilm-fan va madaniyatga qo'shgan hissasi haqidagi bilishlarni kengaytiradi. Amaliy jihatdan, Islom madaniyati va ilm-fani o'zining ma'naviy qadriyatlarini saqlab qolgan holda, ilmiy va madaniy sohalarda

rivojlanishni davom ettirishga yordam beradi. Nazariy jihatdan, maqola Islom ilmi-fanini o'rganish uchun yangi ilmiy yondashuvlar va tahlil metodlarini taqdim etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Nasr, S. H. (2003). *Islamic Science: An Illustrated Study*. World Wisdom, Inc.
2. Gutas, D. (2001). *Avicenna and the Aristotelian Tradition: Introduction to Reading Avicenna's Philosophical Works*. Brill.
3. Momen, M. (1985). *An Introduction to Shi'i Islam: The History and Doctrines of Twelver Shi'ism*. Yale University Press.
4. Al-Qur'an (Translation by M. A. S. Abdel Haleem). (2005). *Oxford World's Classics*. Oxford University Press.
5. Sabra, A. I. (1989). *The Optics of Ibn al-Haytham*. Transactions of the American Philosophical Society, 79(3).
6. Lasker, D. (1990). *A History of Islamic Science and Technology*. Al-Furqan Islamic Heritage Foundation.
7. Al-Farabi, A. (1962). *Al-Madina al-Fadila (The Virtuous City)*. Translated by Richard Walzer. Oxford University Press.
8. Hillenbrand, R. (1999). *Islamic Art and Architecture*. Thames & Hudson.
9. Al-Khwarizmi, M. (1987). *Al-Kitab al-Mukhtasar fi Hisab al-Jabr wal-Muqabala*. Translated by Frederick Rosen. Cambridge University Press.
10. Zohur, S. (1993). *The Islamic World and the West: An Introduction to History and Culture*. Rutgers University Press.
11. **Library of Congress – Medieval Islamic Science Resource Guide**
<https://guides.loc.gov/medieval-islamic-science>
12. **The Fountain Magazine – Islamic Civilization and Science**
<https://fountainmagazine.com/2014/issue-102-november-december-2014/islamic-civilization-november-2014>
13. **ResearchGate – Islamic Civilization's Contribution to Science and Technology**

https://www.researchgate.net/publication/269763511_Islamic_Civilization%27s_Contribution_to_Science_and_Technology